

Alapjogi jogesetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága

MOHÁCSI MÁTÉ

Fundamental Rights Cases of the European Court of Human Rights

Since last April the Grand Chamber of the European Court of Human Rights has adopted two judgments in cases against Hungary, notably in the cases concerning the dismissal of the President of the Supreme Court and the freedom of speech in Parliament. This paper also discusses a Hungarian judgment concerning the detention of asylum seekers, as well as judgments adopted in respect of other countries concerning, among other issues, the case-law on pre-trial detentions, the so-called Bosphorus presumption, the locus standi of non-governmental organisations intending to represent vulnerable victims before the Court and the freedom of religion and assembly in Turkey.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) az április óta eltelt időben két magyar ügyben (a Legfelsőbb Bíróság elnökének elmozdításával és a parlamenti véleménynyilvánítási szabadsággal kapcsolatban) is nagykamarai ítéletet hozott. Ezen felül aktualitása okán kiemelését érdemel egy magyar vonatkozású menekültügyi határozat, valamint egy eljárás elhúzóásával kapcsolatos rendhagyó – az elhúzóadás vagyoni következményeit tulajdonjogi szempontból külön is értékelő – ítélet.

A más államokat érintő ügyek között a jelen írás egyebek közt beszámol majd az előzetes letartóztatásokra vonatkozó ítélkezési gyakorlatot és az ún. *Bosphorus*-véleményt továbbfejlesztő határozatokról, a sérülékeny helyzetben lévő személyek Bíróság előtti képviseletével kapcsolatos esetjogi fejleményről, valamint a török vallás- és egyesülési szabadsággal kapcsolatos ügyekről.

Az ügyek ismertetése előtt említést kell tennünk egy a Bíróság által nemrégiben bevezetett technikai jellegű újításról is, amely lehetővé teszi, hogy az érdeklődők az ügyszám megadásával a Bíróság honlapján lekérdezhessék annak állását: azt, hogy az ügy aktuálisan milyen eljárási stádiumban van.¹ Az információ az internetes felületen két hónappal az utolsó eljárási cselekményt követően frissül, és csak bizonyos ügyekben kérdezhető le. Nevezetesen azokban, amelyek már előzetes vizsgálatot követően valamely bírói formáció elé lettek utalva, nem lett elrendelve anonim módon való kezelésük és még függőben vannak a Bíróság előtt vagy a lekérdezést megelőző két évben fejeződtek be.

1 Magyar nyelven a lekérdezési felület a következő címen érhető el: <http://app.echr.coe.int/SOP/index.aspx?lg=hun> (2016. szeptember 10.)

Magyarország elleni ügyek

A szabadsághoz és biztonsághoz való jog

A *Bandur-ügyben*² a Bíróság egy előzetes letartóztatásnak az Emberi Jogok Európai Egyezményével (a továbbiakban: Egyezmény) való összhangját vizsgálta. Az alapügy tényállása szerint csalás és közokirat-hamisítás gyanújával büntetőeljárás indult a kérelmező ellen. Mivel a rendőrség nem találta a lakóhelyén, 2012. június 1-jén elfogatóparancsot bocsátott ki ellene. A kérelmező 2012. június 8-án önként jelentkezett a rendőrségen, részletes előadással igyekezvén tisztázni magát a vádak alól. Az elfogatóparancsra hivatkozva azonban őrizetbe vették, majd elrendelték az előzetes letartóztatását, amelyet azután több ízben meg is hosszabbítottak, egészen 2012. szeptember 7-éig. A kérelmező az időszakos felülvizsgálatok alkalmával hiába hivatkozott arra, hogy negyven éve ugyanazon a címen lakik, ahol idős szülei mellett Down-szindrómás testvéréről is gondoskodik, és lakcímén csak azért nem találták, mert kamionsofőrként dolgozik és éppen külföldi úton volt. A hatóságok a szökés, más gyanúsítottakkal való összebeszélés veszélyére hivatkozva fenntartották az előzetes letartóztatást, és nem mérlegelték érdemben enyhébb kényszerintézkedés alkalmazásának lehetőségét sem. Ráadásul a kérelmező és ügyvédje az előzetes letartóztatás meghosszabbítására irányuló indítványokat sem ismerhették meg kellő időben: az első tárgyalás alkalmával csak a tárgyalás során szereztek tudomást az ügyészi indítvány tartalmáról, a későbbi meghosszabbítások alkalmával pedig vagy a bírósági határozatot követően kapták csak kézhez a kérelmező ellen szóló indítványt, vagy azt egyáltalán nem közölték velük.

A büntetőeljárás 2015. június 25-én végül a kérelmező felmentésével zárult az elsőfokú bíróság előtt.

A Bíróság az ügyben megállapította, hogy az előzetes letartóztatás elrendelésekor a kérelmező ellen felhozott gyanú nem volt sem észszerűtlen, sem önkényes, így fogva tartásának elrendelése az Egyezmény 5. cikk (1) bekezdésének (c) pontja alapján („törvényes letartóztatás [...] abból a célból, hogy [az érintett személyt] bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt az illetékes hatóság elé állítsák”) jogszerű volt.

Az alapos gyanú azonban a Bíróság esetjogában önmagában nem elegendő az elhúzó előzetes letartóztatás igazolására – az elrendelés kezdeti jogszerűségén túlmenően az Egyezmény 5. cikkének (3) bekezdése értelmében azt is vizsgálni kell, hogy mindvégig releváns és elégséges indokok szóltak-e az előzetes letartóztatás fenntartása mellett, s hogy a hatóságok kellő igyekezetet tanúsítottak-e az eljárás vitele során. Az adott ügyben a Bíróság azt állapította meg, hogy a hatóságok elmulasztották megfelelően mérlegelni a kérelmező személyi körülményeit és a rendelkezésre állását biztosító alternatív módokat, s ezzel megsértették az 5. cikk (3) bekezdését.

A kérelmező előzetes letartóztatása folyamán tapasztalt fogvatartási körülmények

² *Bandur v. Hungary*, no. 50130/12, 5 July 2016 (az ítélet még nem végleges).

(és az ezek kapcsán igénybe vehető jogorvoslat hiánya) miatt a Bíróság megállapította továbbá a 3. és a 13. cikk sérelmét is. Ez utóbbi vonatkozásban az ítélethez Kűris és Kucsko-Stadlmayer bírák különvéleményt fűztek, álláspontjuk szerint ugyanis nem volt kellő mérlegeléssel és indokolással alátámasztva az egyezményesértés megállapítása. A kérelmező számára biztosított mozgástér ugyanis bizonyos időszakokban elérte az 5 m²-t is, és azt a körülményt, hogy a cellát csak naponta egy órára lehetett elhagyni, a korábbi esetjog ennél szűkösebb elhelyezés esetén vette figyelembe súlyosbító tényezőként. Álláspontjuk szerint továbbá egyebek közt arra sem tért ki az ítélet, hogy a fogva tartás viszonylag rövid időtartama milyen súllyal esik latba a mérlegelésnél.

Az *O.M.*-ügy³ panaszosa egy iráni származású homoszexuális férfi volt, aki 2014. június 24-én éjjel Szerbiából próbált meg Magyarországra területére jutni, ám a határőrök feltartóztatták és – mivel sem személyazonosságát, sem tartózkodásának jogszerűségét nem tudta igazolni – őrizetbe vették. Elfogása után menekültkénti elismerés iránti kérelmet terjesztett elő. Meghallgatásakor úgy nyilatkozott, hogy Iránból azért kellett elmenekülnie, mert homoszexualitása okán nagyon súlyos szankciókkal fenyegető büntetőeljárás indult ellene. Elmondta, hogy eredetileg az Egyesült Királyságba szeretett volna eljutni, de mivel Magyarország biztonságos országnak tűnik, itt folyamodik menekültkénti elismerésért.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal 2014. június 25-én megindította a menekültügyi eljárást és a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 31/A. § (1) bekezdésének a) és c) pontja alapján elrendelte a kérelmező menekültügyi őrizetét személyazonossága és állampolgársága, valamint a menedékjog iránti kérelem alapjául szolgáló tények és körülmények megállapítása érdekében. Mivel a kérelmező jogellenesen lépett Magyarországra területére, az országhoz semmiféle kapcsolat nem fűzte és megélhetését biztosító forrásokkal sem rendelkezett, a hatóság feltételezte, hogy szabadon hagyása esetén fennállna a szökés és a menekültügyi eljárás meghiúsításának veszélye.

2014. június 27-én a Debreceni Járásbíróság ötperces tárgyalást követően a hatóság említett érvei alapján hatvan nappal meghosszabbította a menekültügyi őrizetet. 2014. július 25-én a menekültügyi hatóság megállapította, hogy a menekültkénti elismerés iránti kérelem sem elfogadhatatlannak, sem nyilvánvalóan alaptalannak nem minősíthető, így elrendelte annak érdemi vizsgálatát. 2014. augusztus 11-én indítványozta a menekültügyi őrizet meghosszabbítását is. Ezt az indítványt azonban a bíróság 2014. augusztus 19-én elutasította, ezért a kérelmező menekültügyi őrizetét a hatóság 2014. augusztus 22-én megszüntette. Ezzel egyidejűleg a menekültügyi hatóság a kérelmező számára tartózkodási helyet jelölt ki, és a rendelkezésre állását biztosító intézkedéseket fogantatosította. 2014. október 31-én a kérelmező menedékjogot kapott.

A Bíróság előtt a kérelmező arra hivatkozott, hogy menekültügyi őrizete sértette az Egyezmény 5. cikkét.

3 *O.M. v. Hungary*, no. 9912/15, 5 July 2016 (az ítélet még nem végleges).

A Bíróság a tényállást az Egyezmény 5. cikk (1) bekezdésének (b) pontja alapján (törvény által megállapított kötelezettség teljesítésének biztosítása céljából történő őrizetbe vétel) vizsgálta. Előjáróban azonban kitért arra is, hogy bizonyos körülmények esetén a menedékkérők őrizetbe vétele ugyanezen bekezdés (f) pontja alapján (őrizetbe vétel az országba való jogtalan belépés megakadályozása céljából) is jogszerű lehet. Ha azonban az érintett állam jogszabályai a menekültügyi eljárás idejére kifejezetten feljogosítják a menedékkérőket az ország területén tartózkodásra, akkor őrizetben tartásuk az (f) pontba ütközhet.⁴

Ami az 5. cikk (1) bekezdésének (b) pontját illeti, a Kormány arra hivatkozott, hogy a kérelmező őrizetét a menedékjogról szóló törvény 5. § (2) bekezdésében felsorolt kötelezettségek teljesítése érdekében rendelték el. Eszerint az elismerését kérő köteles a menekültügyi hatósággal együttműködni, így különösen feltárni a menekülésének körülményeit, személyes adatait közölni és személyazonosságának tisztázását elősegíteni, okmányait átadni; nyilatkozni vagyonáról, jövedelméről; a menekültügyi hatóság által számára kijelölt szálláshelyen életvitelszerűen tartózkodni és ott a magatartási szabályokat megtartani; jogszabály vagy az egészségügyi hatóság elrendelése alapján magát egészségügyi szűrésnek, gyógykezelésnek, védőoltások pótlásának alávetni.

A Bíróság rámutatott, hogy az említett kötelezettségek között nem szerepel, hogy az elismerést kérőnek a személyazonosságát és az állampolgárságát okiratokkal kellene igazolnia. A törvény 5. § (3) bekezdése kifejezetten rendelkezik is arról az esetről, ha az elismerését kérő személyazonosításra alkalmas, hiteles okmányokkal nem rendelkezik: ezek hiányában köteles minden tőle telhetőt megtenni személyazonosságának tisztázása érdekében. Ezt a kötelezettségét a Bíróság megítélése szerint a kérelmező teljesítette is. Nem volt tehát olyan konkrét, törvény által megállapított kötelezettség, amelynek teljesítését biztosítandó a kérelmező őrizetben tartása indokolt lett volna.

Lényeges szempont volt továbbá, hogy a kérelmező szexuális irányultsága folytán egy sérülékeny csoporthoz tartozott, és őrizetbe vétele kapcsán (egyebek közt az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának irányadó útmutatásaival összhangban) mérlegelni kellett volna azt is, hogy nem jelent-e reá nézve veszélyt olyan országokból származó személyek között történő elhelyezése, amely országokban a homoszexualitást megvetés övezi. Az egyéni körülmények egyedi mérlegelését a menedékjogról szóló törvény 31/A. § (2) bekezdése is előírja, és kimondja azt is, hogy a menekültügyi őrizet elrendelésére kizárólag abban az esetben kerülhet sor, ha annak célja rendelkezésre állást biztosító intézkedés alkalmazásával nem biztosítható. A kérelmező egyéni körülményeit és a rendelkezésre állását biztosító alternatív lehetőségeket azonban a hazai hatóságok nem mérlegelték megfelelően.

Mindezek miatt a panaszos menekültügyi őrizetben tartása sértette az Egyezmény 5. cikkének (1) bekezdését.

⁴ Bár a Bíróság nem vizsgálta az (f) pontnak való megfelelést, megjegyzendő, hogy a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 5. § (1) bekezdésének a) pontja szerint „az elismerését kérő jogosult [...] az e törvényben meghatározott feltételek szerint Magyarország területén való tartózkodásra”.

A véleménynyilvánítás szabadsága

Amint arról az Acta Humana is beszámolt,⁵ a Bíróság egy kamarája 2014. május 27-én a *Baka-ügyben* meghozott ítéletével megállapította, hogy a Legfelsőbb Bíróság volt elnökének 2012. január 1-jei elmozdítására a bíróságok integritását és függetlenségét sértő intézkedésekkel szembeni felszólalásai miatt került sor, az Egyezmény 6. és 10. cikkébe ütköző módon. Az ügy a Kormány indítványa nyomán a Nagykamara elé került, amely 2016. június 23-án úgyszintén megállapította az említett rendelkezések sérelmét.⁶

Az ítélet a kamarai határozatnál átfogóbb áttekintést tartalmaz a bírói függetlenséggel és elmozdíthatatlansággal kapcsolatos nemzetközi iránymutatásokról és – egyebek közt – az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának, valamint az Emberi Jogok Amerika-közi Bíróságának vonatkozó ítélkezési gyakorlatáról. Ami a 6. és 10. cikk sérelmével kapcsolatos érvelést illeti, az Acta Humana korábbi számában már kifejtettek megisméltésének szándéka nélkül az alábbiak érdemelnek kiemelését.

A Nagykamarának először is foglalkoznia kellett azzal a Kormány által előterjesztett kifogással, amely szerint az *Eskelinen*-teszt⁷ csak a 6. cikkben biztosított eljárási garanciák érvényesülésével kapcsolatos ügyekben irányadó, a bírósághoz forduláshoz való jogot érintő ügyekre azonban nem vonatkozik. A Nagykamara megerősítette, hogy a bírák elmozdításával kapcsolatos jogviták is olyan ügynek számítanak, amelyekre főszabályként vonatkoznak a 6. cikk előírásai – hacsak az *Eskelinen*-kritériumoknak megfelelő nemzeti jogalkotás ezt ki nem zárja. Rámutatott továbbá arra is, hogy az *Eskelinen*-teszt a bírósághoz fordulás jogával kapcsolatos ügyekben ugyanúgy irányadó, mint az egyéb eljárási garanciákkal foglalkozóakban.

A Kormány az *Eskelinen*-teszt első kritériumával kapcsolatban (amely szerint a 6. cikk alkalmazhatósága mellett szóló vélelem megdöntésének feltétele, hogy a nemzeti jog kifejezetten zárja ki a bírósághoz fordulás lehetőségét az adott tisztség vagy közhivatalnoki kategória vonatkozásában) arra hivatkozott, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökének elmozdítását kimondó jogszabályi rendelkezések természetéből nyilvánvalóan következik, hogy e vonatkozásban a jogalkotó bármiféle jogorvoslatot kifejezetten ki kívánt zárni. Figyelmet érdemel, hogy a Nagykamara ebben a vonatkozásban arra az álláspontra helyezkedett: visszaéléseknek nyithatna utat, ha ezt az érvet elfogadva vizsgálatát az elmozdítás időpontjában hatályos jogszabályokra alapítaná. Ez ugyanis azt jelentené, hogy éppen az állítólagosan egyezményesértő (tehát a Bíróság vizsgálatának tárgyát képező) hazai jogszabály szolgálna jogalapul a 6. cikk alkalmazhatóságának kizárásához – ennek lehetővé tétele pedig utat nyitna az Egyezményben részes államok számára, hogy hasonló *ad hoc* jogalkotási manőverekkel (egy egyedi intézkedést jogorvoslattal nem támadható jogszabályi rendelkezésbe csomagolva) zárják el a bírósághoz fordulás útját. Ezt megakadályozandó a Nagykamara a Legfelsőbb Bíróság elnökének elmozdításáról szóló rendelkezések megalkotása előtt hatályban volt, általános

5 Lásd Acta Humana 2014/3., 112–114.

6 *Baka v. Hungary* [GC], no. 20261/12, ECHR 2016.

7 Lásd Acta Humana 2014/3., 112.

jellel irányadó szabályokból indult ki, és azok alapján állapította meg: a nemzeti jog kifejezetten nem zárta ki, hogy a bírák szolgálati jogviszonyuk megszüntetését vitatva bírósághoz forduljanak.⁸ A Nagykamara továbbá kitért arra is, hogy a személyre szabott jogalkotás ellentétben áll a „*rule of law*” elvével.⁹ Mivel az *Eskelinen*-teszt első kritériuma nem teljesült, a másodikkal a Nagykamara (a kamarai ítélettel ellentétben) már nem kellett hogy foglalkozzon, a 6. cikk érdemét illetően pedig megállapította, hogy – a számos nemzetközi iránymutatással ellentétben – a panaszos elmozdítása ellen nem fordulhatott bírósághoz, s ez sértette az Egyezmény említett rendelkezését.

A 10. cikket illetően a Nagykamara úgy ítélte meg, hogy első ránézésre az események időbeli rendje és összefüggései amellet szólnak, hogy a panaszost valóban nézetei kifejtése miatt mozdították el. A bizonyítás terhe ezt követően a Kormányra szállt át, de a Bíróság szerint Magyarországnak nem sikerült meggyőzően igazolnia, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökének eltávolítására nem az előbb említettek miatt került sor, hanem az igazságszolgáltatási reformmal összefüggésben volt erre a lépésre feltétlen szükség. Ezért a Nagykamara megállapította, hogy az elmozdítás beavatkozást jelentett a kérelmező véleménynyilvánítási szabadságába. A személyre szabott jogalkotással kapcsolatban kifejtettek miatt a Bíróság komoly kétségeit fejezte ki abban a tekintetben, hogy az említett beavatkozás „törvényben meghatározottnak” minősíthető-e. Azt is megállapította, hogy a beavatkozásnak nem volt az Egyezmény rendszerében elfogadhatónak minősíthető „legitim célja”. Mindazonáltal a felek által előadott érvelésre tekintettel szükségesnek látta, hogy elemzésében ne álljon meg itt, hanem a beavatkozás szükségességét is vizsgálja. E tekintetben végső soron (bár a bírák függetlenségét szavatoló nemzetközi előírásokra és a 10. cikk kapcsán irányadó eljárásjogi garanciákra hangsúlyosabban kitérve) lényegében a kamarával egyező álláspontra jutott, és megállapította e rendelkezés sérelmét is.

Az ítélethez Pinto de Albuquerque, Dedov és Sicilianos bírák párhuzamos véleményt, Pejchal és Wojtyczek bírák pedig különvéleményt fűztek.

A *Karácsony-ügy*¹⁰ volt az első olyan, a parlamenti véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos ügy, amelyben a Bíróság a képviselői vélemény kifejezőmódja miatt alkalmazott belső (parlamenti) fegyelmi intézkedéseknek a 10. cikkel való összeegyeztethetőségét vizsgálta. Amint arról már az *Acta Humana* korábbi száma is hírt adott, a Fidesz tevékenysége, ezen belül különösen a trafiktörvény és a földtörvény ellen nonverbális performansz útján tiltakozó ellenzéki képviselők házelnöki indítvány alapján történő megbírságolása miatt a Bíróság kamarája 2014. szeptember 16-án két ítéletben megállapította az Egyezmény 10. cikkének sérelmét.¹¹ Az ügyek – immáron egyesítve – a Kormány indítványa alapján a Nagykamara elé kerültek, amely idén nyáron a kamarával egyezően megállapította az egyezmény sértését, bár a kamaraitól némileg eltérő hangsúlyokon alapuló indokolással.

8 Lásd az ítélet 116. pontját.

9 Lásd az ítélet 117. pontját.

10 *Karácsony and Others v. Hungary* [GC], nos. 42461/13 and 44357/13, 17 May 2016.

11 *Karácsony and Others v. Hungary*, no. 42461/13, 16 September 2014 és *Szél and Others v. Hungary*, no. 44357/13, 16 September 2014; lásd *Acta Humana* 2014/4., 92.

A Nagykamara ugyanis leszögezte, hogy míg a parlamenti véleménynyilvánítás tartalma rendkívül erős védelmet élvez, annak formáját (idejét, helyét és módját) az államok és parlamentjeik – a parlamenti autonómia elvéből is kifolyólag – főszabály szerint igen tág keretek közt szabályozhatják. Tekintettel kell lenniük mindazonáltal a demokrácia hatékony működésének követelményére és a „*rule of law*” elvére. E körbe tartozik, hogy a parlamenti autonómia nem szolgálhat eszközül ahhoz, hogy a parlamenti többség visszaéljen erősebb pozíciójával a kisebbség kárára. A visszaélések megakadályozására megfelelő és hatékony jogi eszközökre van szükség, így például a képviselők rendelkezésére kell álljanak olyan alapvető eljárási garanciák, amelyek révén egy fegyelmi intézkedéssel sújtott képviselő az ellene alkalmazott szankciót vitathatja. Megilleti továbbá a képviselőket az a jog, hogy bármiféle szankció alkalmazása előtt parlamenti eljárásban meghallgassák őket.

Ehhez képest a Bíróság észrevételezte, hogy a releváns időszakban a magyar jog nem biztosított semmiféle lehetőséget a képviselőknek arra, hogy az ellenük folyó parlamenti fegyelmi eljárásban részt vegyenek, annak során őket meghallgassák. A szóban forgó határozatok továbbá értékelhető indokolást sem tartalmaztak, és ellenük jogorvoslatra sem volt mód. (2014-ben ugyan változott a szabályozás, de ez a kérelmezők panaszát nem érintette.) A szükséges eljárási garanciák hiánya miatt tehát a Nagykamara is egyhangú ítéletben állapította meg a 10. cikk megsértését.

A tulajdon védelme

A *Hunguest-ügyben*,¹² amely alapvetően egy elhúzódo bírósági eljárással volt kapcsolatos, a Bíróság egy ritkán alkalmazott megoldáshoz folyamodott, egyidejűleg megállapítva a tisztességes eljárás és a tulajdonjog sérelmét is. Általában ugyanis az eljárás 6. cikkbe ütköző elhúzódozásának megállapítása esetén a Bíróság az elhúzódoással összefüggő tulajdonjogi sérelmeket, kártérítési igényeket nem vizsgálja – a 6. cikk megsértésének megállapítása és az emiatt járó elégtétel a legtöbb esetben felöleli ezeket a következményi károkat is.

Az adott ügy sajátos körülményei között azonban a Bíróság indokoltan látta, hogy a tulajdonjogi panasszal is külön foglalkozzon. A tényállás szerint a kérelmező alperesként volt részese egy 275 millió forint megfizetésére irányuló polgári pernek, amely 2000. május 31-én indult. Az eljáró elsőfokú bíróság 2000. június 6-án biztosítási intézkedésként elrendelte, hogy a kérelmező a követelés teljes összegét helyezze letétbe végrehajtói letéti számlán. Eredménytelen fellebbezés után a kérelmező 2001. március 27-én eleget tett a felhívásnak. Az elsőfokú ítélet kétszeri hatályon kívül helyezés és új eljárásra utasítás után 2008. október 16-án született meg, és – a felperes keresetének csak részben adva helyt – a kérelmezőt 137 280 000 forint megfizetésére kötelezte. Az ítéletet a másodfokú bíróság helybenhagyta, a Kúria hatályában fenntartotta. Az eljárás a Kúria ítéletével 2010. április 29-én fejeződött be. Az eltelt közel

¹² *Hunguest Zrt v. Hungary*, no. 66209/10, 30 August 2016 (az ítélet még nem végleges)

tíz év alatt a tőkekövetelést terhelő késedelmi kamatok olyan mértéket öltöttek, hogy bár csak részben lett pervesztes, a kérelmezőnek végül a teljes letétbe helyezett összegben felül még további 90 millió forintot kellett megfizetnie a felperes részére. Az ő tíz éven át letéti számlán tartott pénze azonban semmit sem kamatozott az eltelt idő alatt, hiszen a bírósági végrehajtásról szóló törvény szerint a letéti számlán elhelyezett pénzösszeg után a végrehajtó kamatot nem fizet.

Ez a tényállási elem (nevezetesen, hogy míg a kérelmezőnek százmillió forintos nagyságrendben kellett kamatot fizetnie a megítélt tőkeösszeg után, ő maga azonban egy vitatható indokoltaságú biztosítási intézkedés folytán semmiféle kamatra nem tarthatott igényt) a Bíróság megítélése szerint az eljárás pusztán elhúzódásán túlmutatva olyan mértékben súlyosbította a kérelmező által elszenvedett jogsérelmet, hogy indokolt volt kivételesen a tulajdonjogi panaszt is külön vizsgálni. Ennek kapcsán a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy bár a kérelmező tulajdonjogának korlátozása jogszabályi előírás alapján alapult és a közérdeket (a bírósági ítélet végrehajthatóságát) szolgálta, mégis az egyéni sérelem aránytalan volt a köz hasznáéhoz képest. A Bíróság megállapította tehát az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkének sérelmét is, ám – szintén kevésbé szokásos megoldást alkalmazva – elhalasztotta az igazságos elégtételről való döntéshozatalt, felhívva a Kormányt és a kérelmezőt, hogy az anyagi következmények megállapítása kapcsán próbáljanak meg egyezsége jutni.

Említést érdemel továbbá, hogy a nyár folyamán a Bíróság ítéletet hozott az egyházi jogállásukat elvesztett vallási közösségek ügyében megállapított egyezményesítés anyagi következményeiről is, miután a panaszosok egy része az ügy érdemét illető ítélet véglegessé válása óta nem tudott megállapodásra jutni a Kormánnyal. Ez az igazságos elégtételről szóló ítélet azonban még mindig csak részítélet, mivel a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség ügyében folyamatban lévő tárgyalásokra figyelemmel a Bíróság ez utóbbi közösség igényét tekintve nem hozott ítéletet, hanem további hat hónapot adott a feleknek egy esetleges megállapodás megkötésére.¹³

Más államokat érintő fontosabb ügyek

Képviseleti jog

A *Bulgarian Helsinki Committee v. Bulgaria* ügyben¹⁴ egy jogvédő szervezet fordult a Bírósághoz két, már évekkal ezelőtt elmeogyintézetben elhunyt fiatal ügyében, az Egyezmény 2. és 3. cikkének sérelmét állítva. A Bíróságnak először is arról kellett állást foglalnia, hogy a jogvédő szervezet a *Câmpeanu*-ügyben¹⁵ kidolgozott szempontrendszer alapján rendelkezik-e megfelelő perbeli jogállással az ügy vitelére.

13 *Magyar Keresztény Mennonita Egyház and Others v. Hungary* (just satisfaction) – Partial judgment, nos. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41553/12, 54977/12 and 56581/12, 28 June 2016 (az ítélet még nem végleges).

14 *Bulgarian Helsinki Committee v. Bulgaria* (dec.), nos. 35653/12 and 66172/12, 28 June 2016.

15 Lásd *Acta Humana* 2014/3., 116.

Emlékeztetőül: az utóbbi ügyben a Bíróság – az eset különleges körülményeire tekintettel – azért fogadta be a jogvédő szervezet meghatalmazás nélkül benyújtott kérelmét, mert a jogsértés közvetlen áldozata súlyosan értelmi fogyatékos árvaként rendkívül sérülékeny helyzetben volt; az ügy kirívóan súlyos egyezményesértéssel volt kapcsolatos; a közvetlen érintettnek azonban nem volt örököse vagy törvényes képviselője, aki az ügyet a Bíróság elé hozhatta volna; s végül figyelemmel volt arra is, hogy a jogvédő szervezet már hazai szinten is bekapcsolódott az eljárásba, ott megfelelő perbeli jogállással rendelkezett.

A bolgár ügy sok szempontból mutatott hasonlóságokat: az állított, súlyos egyezményesértések közvetlen sértettjei súlyosan értelmi fogyatékos, árva fiatalok voltak, és ügyüket senki sem tudta volna a Bíróság elé vinni. Itt azonban a jogvédő szervezet csak a közvetlen sértettek halála után több évvel próbálta elérni az ügyükben lezárt nyomozás újranyitását – életükben velük semmiféle kapcsolatot nem teremtett. Ráadásul fellépését a hazai eljárásban sem fogadták el, ott sem szerzett képviseleti jogot. Minderre tekintettel a Bíróság *ratione personae* elfogadhatatlannak nyilvánította a jogvédő szervezet által benyújtott panaszt.

A kínzás tilalma

A *Murray v. the Netherlands*-ügy¹⁶ eredeti panaszosát, egy pszichopataként diagnosztizált személyt a Holland Antillákon elkövetett gyerekgyilkosság miatt 1980-ban tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték. Az eljáró bíróság mérlegelte, hogy bár az elkövető számára a legadekvátabb a zárt pszichiátriai intézetben történő elhelyezés lenne, de erre az adott ügy körülményei mellett nem volt lehetőség. Ezért – a társadalomra veszélyessége és a bűnisméltés rendkívül nagy valószínűsége miatt – az említett büntetést szabta ki a panaszosra. Ismételt kegyelmi kérvényeit sorra elutasították, ezért a 3. cikk sérelmére hivatkozva a Bírósághoz fordult.

A Bíróság egyik kamarája 2013. december 10-i ítéletében a Curaçao-n 2011-ben az életfogytiglani szabadságvesztés-büntetések felülvizsgálatára bevezetett rendszert – és konkrétan a panaszos ügyében pszichiáter szakértők bevonásával lefolytatott felülvizsgálatot – az Egyezmény előírásaival összhangban lévőnek találta, ezért nem állapította meg a 3. cikk megsértését. A 2012-ben elvégzett felülvizsgálat egyébiránt arra vezetett, hogy a panaszost nem lehet szabadon bocsátani, mert továbbra is fennáll a bűnisméltés veszélye. 2014 márciusában a panaszos egészségi állapota miatt kegyelemben részesült, áprilisban pedig kérelmére a Nagykamara elé került az ügy. Röviddel ezt követően elhalálozott, az ügyet fia és nővére vitték tovább.

A Nagykamara emlékeztetett az ítélezési gyakorlatban kialakult elvekre, amelyek értelmében az életfogytig tartó szabadságvesztés önmagában nem ütközik az Egyezmény 3. cikkébe, feltéve, hogy nem súlyosan aránytalan, továbbá, hogy a fogvatartottnak megvan a reménye a szabadulásra, és időszakonként felülvizsgálják a büntetés

---

16 *Murray v. the Netherlands* [GC], no. 10511/10, 26 April 2016.

fenntartásának szükségességét. Hangsúlyozta a rehabilitáció fontosságát, valamint azt, hogy az államoknak a 3. cikkből fakadó kötelezettségük olyan körülményeket biztosítani, amelyek közepette a fogvatartottak előrehaladhatnak a rehabilitáció felé vezető úton. Ugyancsak szükséges megadni számukra a megfelelő orvosi ellátást, különösen, ha ez például mentálisan sérült fogvatartottak esetében a rehabilitációban való előrelépés feltétele lehet.

Az adott ügyben a Nagykamara azt állapította meg, hogy bár a kérelmező elme-állapotával állt összefüggésben az, hogy még harminc évi fogva tartást követően is a társadalomra veszélyesnek ítélték meg, mégsem biztosítottak számára soha semmiféle orvosi ellátást, sőt, fel sem mérték, hogy rehabilitációja érdekében milyen kezelésre lenne szüksége. Ennélfogva *de facto* nem volt reménye arra, hogy jelentős fejlődésen menjen keresztül és közelebb kerüljön a szabadon bocsátáshoz. Mindez a Nagykamara szerint még akkor is sérti az Egyezmény 3. cikkét, ha a panaszos soha nem kérte a számára szükséges kezelést – az államnak lett volna ugyanis kötelezettsége megállapítani, hogy mi szolgálja a fogva tartott kérelmező rehabilitációját.

A szabadsághoz és biztonsághoz való jog

Az Egyezmény 5. cikkének (3) bekezdése szerint minden letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy haladéktalanul bíróság elé állítsák, amely megvizsgálja, hogy őrizetbe vétele az Egyezmény 5. cikk (1) bekezdésének (c) pontja értelmében jogszerű volt-e – valóban fennállt-e a bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja. Az 5. cikk (3) bekezdése azt is előírja, hogy a letartóztatott személynek joga van arra, hogy észszerű időhatáron belül tárgyalást tartsanak ügyében, vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték. Az említett rendelkezéshez fűződő esetjog szerint az alapos gyanú megléte az előzetes letartóztatás fenntartásának szükséges feltétele, ám „bizonyos idő” elteltével önmagában már nem elegendő, hanem egyéb „releváns és kielégítő” indokoknak is szólniuk kell a szabadságkorlátozás fenntartása mellett. Azt azonban, hogy mennyi ez a „bizonyos idő”, amelynek elteltével vizsgálni kell az alapos gyanún túli egyéb megfelelő indokok meglétét, a Bíróság mindeddig nem tisztázta egyértelműen.

Ebben a helyzetben hozott változást a *Buzadji v. the Republic of Moldova*-ügy,¹⁷ amelyben a Nagykamara arra az álláspontra helyezkedett, hogy szinkronba kell hozni egymással az 5. cikk (3) bekezdéséből következő két előírást (egyrészt a haladéktalan bíróság elé állítás követelményét, másrészt pedig a releváns és kielégítő indokok meglétének megkövetelését). Ezért kimondta, hogy az alapos gyanún felüli egyéb, a letartóztatás fenntartása mellett szóló indokok meglétének követelménye már közvetlenül az őrizetbe vétel után, tehát az első bírósági meghallgatás időpontjában is irányadó.

Az adott ügyben a Nagykamara azt állapította meg, hogy a panaszos letartóztatásának elrendelése és fenntartása mellett az alapos gyanú meglétén túl nem szóltak „releváns és kielégítő” indokok, így sérült az Egyezmény 5. cikkének (3) bekezdése.

¹⁷ *Buzadji v. the Republic of Moldova* [GC], no. 23755/07, 5 July 2016.

A tisztességes eljáráshoz való jog

Ismeretes, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az Egyezményben részes államokat még az sem mentesíti az Egyezmény betartásának kötelezettsége alól, ha valamely nemzetközi szervezetben (így pl. az Európai Unióban) betöltött – és szuverenitásuk egy részének átruházásával járó – tagságukból fakadó kötelezettségük teljesítése állna ellentétben az Egyezmény előírásaival. A hasonló helyzetekben felmerülő dilemmák feloldása végett a *Bosphorus-ügyben*¹⁸ a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az Európai Unió jogrendje elvileg az Egyezménnyel egyenértékű védelemben részesíti az emberi jogokat. Ebből az alapvetésből kiindulva felállított egy amellet szóló vélelmet, hogy az EU-jogból fakadó kötelezettségek teljesítésével egy állam nem szegi meg az Egyezmény előírásait („*presumption of equivalent protection*”). E vélelem alkalmazásának azonban két feltétele is van: a Bíróság csak azokban az ügyekben tekint el az Egyezményből fakadó felülvizsgálati jogköre szigorú alkalmazásától, ahol (1) a nemzeti hatóságokat nem illette meg mozgástér az EU-jogból fakadó kötelezettség teljesítése során („*absence of any margin of manoeuvre*”), és ahol (2) az uniós felülvizsgálati mechanizmusok teljes arzenálja bevetésre került („*deployment of the full potential of the supervisory mechanism provided for by European Union law*”). A vélelem megdönthető, amennyiben az adott ügy körülményeiből az tűnik ki, hogy az Egyezményben foglalt jogok védelme nyilvánvaló csorbát szenvedett („*the protection of fundamental rights was manifestly deficient*”).

E vélelem alkalmazását árnyalta tovább a Nagykamara az *Avotiņš v. Latvia-ügyben*,¹⁹ amelyben először került a Bíróság elé olyan tényállás, ahol az „egyenértékű védelem” vélemezhetőségét a bírósági ítéletek EU-n belüli kölcsönös elismerésével összefüggésben kellett vizsgálni.

Az ügy tényállása szerint egy lett állampolgárt távollétében egy ciprusi bíróság egy szerződésben rögzített kölcsöntartozás megfizetésére kötelezett. Az alapügy felpere-se, egy ciprusi cég az említett ítéletet az ún. Brüsszel I. rendelet alapján elismertette és végrehajtatta a lett bíróságokkal és hatóságokkal. A kérelmező az eljárás során mindvégig arra hivatkozott, hogy az eljárást a ciprusi bíróságok előtt megindító keresetlevelet nem közölték vele szabályszerűen (azt rossz címre küldték), így a Brüsszel I. rendelet 34. cikkének (2) bekezdése kizárja az ítélet végrehajtását. A lett Legfelsőbb Bíróság azonban elutasította a kérelmező kifogását, arra hivatkozva, hogy elmulasztotta az ítéletet megfellebbezni a ciprusi bíróság előtt.²⁰

18 *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [GC], no. 45036/98, ECHR 2005-VI.

19 *Avotiņš v. Latvia* [GC], no. 17502/07, 23 May 2016, ECHR 2016.

20 A Brüsszel I. rendelet 34. cikkének (2) bekezdése így szól: „[A határozat nem ismerhető el, amennyiben] a határozatot az alperes távollétében hozták, amennyiben az eljárást megindító iratot vagy azzal egyenértékű iratot nem kézbesítették az alperes részére megfelelő időben ahhoz, hogy védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha az alperes elmulasztotta a határozatot megtámadó eljárás kezdeményezését, annak ellenére, hogy lehetősége lett volna rá” (kiemelés a szerzőtől).

A kérelmező az Egyezmény 6. cikkének sérelmét állítva fordult a Bírósághoz, amely megállapította, hogy a rendelet említett rendelkezése nagyon precíz kritériumokkal operál és nem biztosít diszkrecionális jogkört az alkalmazás során a tagállamok számára, ezért a *Bosphorus*-vélelem első feltétele teljesül.

A második feltétel kapcsán a Nagykamara némileg pontosította a korábbi esetjogot, leszögezve: az uniós jog felülvizsgálati mechanizmusainak kimerítése kapcsán nem elvárás, hogy a végső fokon eljáró tagállami bíróságok kivétel nélkül minden esetben előzetes döntéshozatalra terjesszék fel az előttük fekvő uniós jogi kérdést, még akkor is, ha annak alkalmazása nem vet fel észszerű kételyt, vagy az Európai Unió Bírósága már iránymutatást adott. A jogorvoslati mechanizmusok igénybevétele tehát túlzott formalizmus nélkül, esetről esetre vizsgálandó. A konkrét ügyben a Bíróság azt állapította meg, hogy a panaszos semmiféle olyan érvet nem hozott fel a lett Legfelsőbb Bíróság előtt, amely az előzetes döntéshozatal kezdeményezése mellett szólt volna. Emiatt a luxemburgi bírósághoz való felterjesztés elmaradását a Nagykamara nem értékelte döntő jelentőségű mozzanatnak és a *Bosphorus*-vélelem második feltételét is teljesítettnek ítélte meg.

Ezt követően azt kellett vizsgálni, hogy a vélelem az adott ügy konkrét körülményei között nem dőlt-e meg, nem szenvedett-e az Egyezményben foglalt jogok védelme nyilvánvaló csorbát. A Bíróság e vonatkozásban rámutatott, hogy a lett Legfelsőbb Bíróság a Brüsszel I. rendelet 34. cikk (2) bekezdésének második fordulata alkalmazásakor pusztán annak a ténynek a megállapítására szorítkozott, hogy a kérelmező nem támadta meg a ciprusi határozatot. Nem ment bele azonban annak a kérdésnek a vizsgálatába, hogy volt-e érdemi lehetősége a kérelmezőnek a határozat megtámadására, s hogy ennek feltárásakor melyik félre esik a bizonyítási teher – mindössze hallgatólagosan vélelmezte, hogy a bizonyítás a kérelmezőt terhelte és/vagy a kérelmező rendelkezésére állt megfelelő ciprusi jogorvoslat. Ezt az eljárási mozzanatot a Bíróság igen sajnálatos hibaként értékelte, amely elméletileg az Egyezmény által biztosított jogok nyilvánvaló csorbulásának megállapítására is alapot adhatna. Az egyetlen ok, ami miatt ezt mégsem állapította meg, az volt, hogy a Nagykamara előtti eljárásban a ciprusi kormánytól származó információkból világossá vált, hogy a kérelmezőnek valóban lett volna lehetősége a távollétében hozott ítéletet megtámadni, amikor arról később tudomást szerzett, ezt azonban – csak általa ismert okokból – elmulasztotta.

Mindezekre tekintettel a Nagykamara végül nem állapította meg a 6. cikk megsértését a kérelmező távollétében hozott ítélet elismerése és végrehajtása miatt.

Eredetileg az egyenértékű védelem elvével volt kapcsolatos az *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland*-ügy is, legalábbis a Bíróság egyik kamarája – amint arról az Acta Humana is beszámolt²¹ – még ezen elv köré építette fel az ítéletét. Emlékeztetőül, az ügy alapjául az ENSZ Biztonsági Tanácsának (a továbbiakban: BT) egy határozata szolgált, amely alapján Svájc zárolta és elkobozta az iraki származású panaszos, valamint az általa vezetett cég vagyont. A panasz kapcsán a Bíróság

21 Lásd Acta Humana 2014/1.

első ízben terjesztette ki az egyenértékű védelem tesztjét az ENSZ jogrendjére, és arra a megállapításra jutott, hogy a védelem nem alkalmazható, mivel a kérelmező számára nem volt biztosítva az Egyezmény által előírtakkal egyenértékű felülvizsgálati, jogvédelmi mechanizmus. A panaszt ezek után érdemben vizsgálva a Bíróság arra jutott, hogy a szóban forgó beavatkozás és a bírósághoz fordulás lehetőségének hiánya a kérelmezők 6. cikk szerinti jogainak sérelmével járt.

Az ügy a Nagykamara elé került, amely idén nyáron a korábitól némiképp eltérő érveléssel ugyancsak egyezményesértést állapított meg.²² Jelentős különbség a kamarai ítélethez képest, hogy a Nagykamara nem látta szükségét a *Bosphorus*-védelem alkalmazásának. Úgy érvelt, hogy az ENSZ Alapokmánya szerint a Biztonsági Tanács az ENSZ céljaival (ideértve az emberi jogok védelmének előmozdítását) összhangban jár el, ezért védelem szól amellett, hogy az ENSZ BT-nek nem állt szándékában semmiféle, az emberi jogokat sértő kötelezettséget róni a tagállamokra. Mindaddig, amíg valamely biztonsági tanácsi határozat nem ír elő egyértelmű és kifejezett, az emberi jogokkal ellentétes cselekvésre vonatkozó kötelezettséget, meg kell próbálni azt az Egyezménnyel összhangban értelmezni. A konkrét ügyben márpedig az ENSZ BT határozata nem zárta el kifejezetten a svájci bíróságokat a határozat végrehajtása nyomán született hazai intézkedések felülvizsgálatától, ennek elmaradása tehát sértette az Egyezmény 6. cikkét.

A magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog

Az *Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria*-ügyben²³ a Bíróságnak arról kellett állást foglalnia, hogy sérti-e az Egyezmény 8., illetve az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkét az, ha egy engedély nélkül épült ház tulajdonosát a hatóság bontásra kötelezi. Az ügy abból a szempontból érdemel figyelmet, hogy az Egyezmény említett rendelkezéseinek eltérő követelményrendszere miatt a Bíróság egyrészt megállapította a 8. cikk sérelmét, másrészt viszont az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkével kapcsolatos panaszt nem találta megalapozottnak.

Ennek oka az volt, hogy az Egyezmény 8. cikke a magánélet és lakás tiszteletben tartásával kapcsolatban az eljáró hatóságok kötelezettségévé teszi – annál is inkább, mert a lakás bontásának elrendelése az említett jogokba történő egyik legdrasztikusabb beavatkozás –, hogy az arányosság körében vizsgálják az építkezés jogszerűségén túl azt is, hogy az illető személy mennyire volt tisztában a jogkövetkezményekkel, hogy milyen érdekek szólnak a bontás mellett, az érintettnek milyen egyéb lakhatási lehetősége van, és hogy szóba jöhet-e más, enyhébb jogkövetkezmény alkalmazása. Márpedig e szempontok vizsgálatát az adott ügyben a bíróságok elmulasztották.

Más a helyzet az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikke esetében, ott ugyanis az ítélkezési gyakorlat nem kívánja meg a beavatkozás szükségességének esetről esetre történő egyéniesített vizsgálatát. Az államok széles mozgásterébe ezért beleférhet egy

²² *Al-Dulimi and Montana Management Inc. v. Switzerland* [GC], no. 5809/08, ECHR 2016.

²³ *Ivanova and Cherkezov v. Bulgaria*, no. 46577/15, 21 April 2016.

általános, az engedély nélkül épült ingatlanok bontását általános jelleggel előíró szabály alkalmazása is.

Gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság

Bár az 1982-es alkotmány értelmében Törökország szekuláris állam, történelmi okoknál fogva a lakosság nagy része által követett iszlám vallás különleges státuszt élvez. A szekularizmus is a keresztény kultúrkörben ismerttől eltérően jelenik meg, hiszen – amint azt a török alkotmánybíróság egy 1971-es határozatában kifejtette – az iszlámban nincsen (pl. a katolikushoz hasonló) egyházi szervezet, így az állam és az egyház szétválasztásának elve sem értelmezhető ebben a kontextusban. Inkább a világi és a spirituális hatalom elválasztásáról van tehát szó. Mivel pedig az iszlámban a vallási helyeken és a vallásgyakorlással összefüggésben szolgálatot teljesítő személyek (műezzin, imám, mufti stb.) nem az isteni hatalom közvetítői, nem rendelkeznek spirituális hatalommal, így nem ellenkeznek a szekuláris államberendezkedéssel az sem, hogy ezek a személyek a köztisztviselőkéhez hasonló státuszt élveznek, javadalmasukat és a mecsetek működtetését az állami költségvetésből biztosítják. Mindez azonban csak az iszlám szunnita ágával kapcsolatban érvényes. Az ettől eltérő iszlám irányzatok és az egyéb (pl. protestáns, jehovita, káldeus, jezidi) vallási közösségek számára a török jog nem biztosít megfelelő jogi státuszt, így mindennapi működésükben és gazdálkodásukban számos problémával küzdenek. (Ez alól kivételt csak az a néhány vallás képez, amelyek jogi státusza nemzetközi szerződés alapján biztosított.)

Az *İzzettin Doğan and Others v. Turkey*-ügyben²⁴ a Törökország legjelentősebb vallási kisebbségét adó alevita közösség 203 tagja fordult a bírósághoz, vallásszabadságukhoz való joguk megsértését és az iszlám szunnita ágának követőikhez képest hátrányos megkülönböztetésüket sérelmezve, hivatkozással az Egyezmény 9. és 14. cikkére. Az ügy előzményét az képezte, hogy 2005 júniusában a panaszosok a török miniszterelnöktől kérelmezték, hogy az ő vallásukkal összefüggő szolgálatteljesítés is minősüljön egyfajta köztisztviselői státusznak, istentiszteleti helyeiket ismerjék el hivatalos vallásgyakorlási helyként, és biztosítsanak számukra is költségvetési támogatást. Kérelmüket elutasították. Ezt követően mintegy 2000 alevita (köztük a panaszosok) fordult a döntés ellen közigazgatási bírósághoz, amely a keresetüket elutasította, mivel a támadott döntés az irányadó jogszabályoknak mindenben megfelelt. Az Államtanács a panaszosok felülvizsgálati kérelmét elutasította.

2014 novemberében a Bíróság kamarája lemondott a hatásköréről a Nagykamara javára, így ez utóbbi testület foglalkozott az ügygel.

A Nagykamara kiindulásképpen leszögezte, hogy nem feladata véleményt nyilvánítani az alevita vallással kapcsolatos teológiai vitában, az említett vallás iszlámon belüli helyéről vagy annak az iszlámhoz való viszonyáról. Az Egyezmény 9. cikkét mindazonáltal alkalmazhatónak találta az ügyben, már csak azért is, mert azt maga a

²⁴ *İzzettin Doğan and Others v. Turkey* [GC], no. 62649/10, 26 April 2016.

török közigazgatási bíróság is elismerte, hogy a panaszosok vallásgyakorlása a 9. cikk védelme alá esik.

A Nagykamara úgy találta, hogy a panaszosok által sérelmezett beavatkozás megfelelt a hazai jog előírásainak és legitim célra, a közrend védelmére irányult. Azt kellett tehát vizsgálni, hogy az általuk elszenvedett korlátozás arányos-e, szükséges-e egy demokratikus társadalomban. Ezzel kapcsolatban a Nagykamara emlékeztetett számos korábbi, az esetjogban már kialakult elvre. Így különösen arra, hogy a vallási közösségek autonóm létezéshez való joga az Egyezmény 9. cikkének lényegi magjához tartozik, már csak azért is, mert ha egy közösség szervezeti működése számára nem biztosítana védelmet ez a rendelkezés, az az egyéni vallásgyakorlás szabadságát is hátrányosan befolyásolná. Rámutatott továbbá, hogy a vallásszabadsághoz való jog teoretikussá és látszólagossá válna, ha az államok diszkrecionális jogkörükre hivatkozva a „vallási felekezet” fogalmát annyira megszorítóan értelmezhetnék, hogy azzal bármely, a hagyományostól eltérő vagy kisebbségi vallást kirekeszthetnék az Egyezmény által biztosított védelemből. Az államoktól a különböző vallási felekezetekkel való bánásmód terén megkövetelt semlegességből és pártatlanságból az következik, hogy a vallási közösségek működésébe az állam csak különlegesen indokolt esetben avatkozhat bele.

Az adott ügyben az alevita vallás gyakorlását, a közösség autonómiáját érintő – a török kormány által kielégítően megindokolni nem tudott – korlátozások, valamint a kisebbségi vallásokra vonatkozó megfelelő jogi szabályozás hiánya miatt a Bíróság megállapította az Egyezmény 9. és 14. cikkének sérelmét is.

A gyülekezés és egyesülés szabadsága

A *Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey*-ügy²⁵ előzményeként az szolgálta, hogy a legnagyobb török ellenzéki párttal szemben az alkotmánybíróság a pártvagyon jelentős részét érintő vagyonelkobzást rendelt el, mivel egy ellenőrzés során fény derült arra, hogy a pártnak több pénzügyi éven keresztül olyan költségei voltak, amelyek az irányadó jogszabályok szerint nem minősülnek egy párt céljaival összeegyeztethető jogszerű kiadásnak. A határozat ellen a párt az Egyezmény 11. cikkére hivatkozva terjesztett elő panaszt.

Mivel a határozattal összefüggésben a párt kénytelen volt felhagyni bizonyos politikai tevékenységeivel, a Bíróság megállapította, hogy beavatkozás történt a kérelmező egyesülési szabadságába. Leszögezte, hogy a pártok gazdálkodásának ellenőrzése – melynek kivitelezésében az Egyezményben részes államok nagyfokú szabadságot élveznek – önmagában egyáltalán nem sérti a 11. cikket, hiszen az ellenőrzések által biztosított átláthatóság és elszámoltathatóság a politikába vetett közbizalmat is erősíti. Hangsúlyozta azonban azt is, hogy a hasonló ellenőrzések nem szolgálhatnak politikai nyomásgyakorlás eszközeként. Az önkényes intézkedések megelőzése érde-

²⁵ *Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey*, no. 19920/13, 26 April 2016.

kében a politikai célú pénzügyi ellenőrzési mechanizmusoknak az „előreláthatóság” követelményének fokozottan eleget tevő jogszabályokon kell alapulniuk: egyértelműnek és világosnak kell lenniük a követelményeknek és az alkalmazható jogkövetkezményeknek is.

Ez a követelmény az adott ügyben nem teljesült: a panaszos ügyében alkalmazott jogszabályok nem határozták meg kellő pontossággal a jogszerűtlen kiadások fogalmát, a szabályok nem kellően konzekvens alkotmánybírói értelmezése sem szolgáltatott megfelelő útmutatást, és az sem volt az előreláthatóság követelményének megfelelően rögzítve, hogy a pénzügyi szabályok esetleges be nem tartása mely esetekben von maga után figyelmeztetést, és mikor vagyonek Kobzást.

Mindezekre tekintettel a Bíróság megállapította, hogy a kérelmező egyesülési szabadságába történt beavatkozás nem alapult az Egyezmény követelményeinek megfelelő jogi szabályozáson, ezért sértette annak 11. cikkét.